

The most important part of this article concentrates on the problem regarding the peculiarities, structure and stages of emotional stimulation in children with intellectual disabilities. This method is most effective when working with pupils with intellectual disabilities, which is why it is used in a special school, starting with junior grades.

Key words: pupils with intellectual disabilities, methods of pedagogical emotional stimulation, methods of emotional stimulation, means of emotional stimulation.

Отримано 26.03.2019

УДК 37.015.31:316.647.5

Л. П. Гаврилюк

l.havrylyuk@chnu.edu.ua,
ORCID ID 0000-0001-9948-0232

Н. І. Куб'як

n.kubiak@chnu.edu.ua
ORCID ID 0000-0001-5398-7150

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЯК ЗАПОРУКА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРОЯВІВ КСЕНОФОБІЇ У СУСПІЛЬСТВІ

Гаврилюк Л. П., Куб'як Н. І. Виховання толерантності особистості як запорука попередження проявів ксенофобії у суспільстві. В статті розглядаються суть ксенофобії, її структура, емоції, що лежать в основі і формують відповідний поведінковий комплекс, теорії і передумови виникнення, прояви, фактори поширення, види, шляхи попередження.

Ксенофобія провокує і посилює соціальну напругу, слугує потужним фактором росту деструктивної агресивності, конфронтації насилля, злочинності, тероризму, гальмує прогрес людства, заважаючи розвитку конструктивного міжкультурного діалогу.

На даний час значного поширення набули поширення такі прояви інтолерантності як: етноцентризм, націоналізм, расова сегрегація, дискримінація, колонізація територій, геноцид, суттєво зросла кількість збройних, воєнних конфліктів, злочинів проти іноземців.

Сучасна людина має правильно сприймати і розуміти єдність людства, взаємозв'язок і взаємозалежність всіх та кожного, що живуть на планеті, розуміти і поважати права, звичаї, погляди і традиції інших людей-без цього неможлива її ефективна комунікація з оточуючими і, відповідно, зростає ризик відхилень у поведінці. Тому сьогодні, як ніколи, зросла значимість толерантності, її виховання у підростаючого покоління, виховання поваги, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості.

Ключові слова: ксенофобія, нетерпимість, виховання, запобігання толерантність, інтолерантність.

Гаврилюк Л. П., Куб'як Н. И. Воспитание толерантности личности как залог предупреждения проявления ксенофобии в обществе. В статті розглядається ксенофобія, її сутність, структура, емоції, лежачі в її основі і формуючі відповідний поведінчий комплекс, а також, теорії і передумови виникнення, проявлення, фактори поширення, види, шляхи попередження.

Ксенофобія провокує і посилює соціальну напруженість, служить потужним фактором зростання деструктивної агресивності, конфронтації насильства, злочинності, тероризму, затримує прогрес людства, перешкоджає розвитку конструктивного міжкультурного діалогу.

В наше час широке поширення отримали такі прояви інтолерантності як: етноцентризм, націоналізм, расова сегрегація, дискримінація, колонізація територій, геноцид, суттєво зросло кількість озброєних, військових конфліктів, злочинів проти іноземців.

Сучасний чоловік повинен правильно сприймати і розуміти єдність людства, взаємозв'язок і взаємозалежність всіх і кожного, живущих на планеті, розуміти і поважати права, звичаї, погляди і традиції інших людей-без цього неможлива її ефективна комунікація з оточуючими і, відповідно, зростає ризик відхилень у поведінці.

По тому сьогодні, як ніколи, зросла значимість толерантності, її виховання у підростаючого покоління, виховання поваги, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості.

многообразия культур нашего мира, форм самовыражения и самоутверждения человеческой личности.

Ключевые слова: ксенофобия, нетерпимость, воспитание, предупреждение, толерантность, интолерантность.

Постановка проблеми. Зараз змінюється динаміка етнічного складу населення багатьох країн, і зокрема, України, стає помітним зростання нелегальної міграції. Характерною рисою нашої країни на сучасному етапі є наявність на її території великої кількості іноземних громадян. Часто перебування цих іноземців є тимчасовим, Україна перетворилася на буферну зону між Сходом і Заходом.

Процес переходу на новий рівень міжнаціонального спілкування часто проходить болісно і неоднозначно, оскільки у значної частини людей спостерігається розгубленість через втрату моральних цінностей, ідеалів, песимістичне сприйняття життя, і як наслідок невизначеність пріоритетів загальнолюдських цінностей. Інтеграція нашого суспільства у світове та європейське співтовариство іноді викликає дискомфорт, спричинений різницею стандартів «нашої» і «їхньої» поведінки. Цей стан в етнопсихології, називають «культурним шоком», що характеризується дезорієнтацією індивіда при входженні в нове культурне середовище. Індивід відчуває певний дискомфорт у зв'язку з відмінностями між культурами, що виражається в неправильних рольових очікуваннях, неспівпадінні, ціннісних орієнтацій. Тому, що процес міжкультурної адаптації у конкретного індивіда може проходити повільно, супроводжуватися виникненням низки негативних психічних станів, неприємних переживань. Насамперед у нього з'являється почуття пригніченості й самотності, зумовлене втратою друзів, звичного комунікативного поля і зміною його соціального статусу. Тому у суспільстві поряд з такими процесами як соціальна ідентифікація, культурна інтеграція, адаптація виникають негативні явища – національні та релігійні протистояння, соціальна виключність, ксенофобія.

Ксенофобія зараз стає масовим явищем, яке виявляє себе в різних формах соціальної взаємодії. Це негативні упередженні, стереотипні, забобонні соціальні уявлення щодо спільнот, груп та їх окремих представників, які визначаються суспільною свідомістю, як «чужаки» внаслідок їх маркування на ґрунті соціально – значущих ознак ідентичності, що реально притаманні їм чи

приписуються уявно, та обумовленні зазначеними уявленнями соціальні практики, щодо «чужаків», це нетерпимість до представників іншої нації, віросповідання, культури, іноземців чи представників інших регіонів, а також до чогось незнайомого, чужого. Предметом нетерпимості може виступати як національна, релігійна, соціальна, статева належність людини, так і особливості її зовнішнього виду, інтереси, захоплення, звички [1]. В цілому ксенофобія, це складний, багаторівневий феномен, в основі якого чимало факторів: фізіологічних, психологічних, соціальних, політичних, економічних, демографічних, історичних тощо.

Ксенофобія в тій чи іншій мірі існує в кожній країні, вона корениться, як у суспільній так і в індивідуальній свідомості. Люди завжди схильні сприймати і оцінювати життєві явища крізь призму традицій і цінностей власної групи, що виступає як еталон у ланцюгу взаємодії : «Ми» (свої) – «Вони» (чужі). Вони це не завжди усвідомлюють і намагаються наділити тих, кого не люблять власними негативними якостями. Адже з процесом національної диференціації(відокремлення субетносів, їх перетворенням в самостійні нації) виникає конкуренція за сфери впливу і розпоряджання соціальними ресурсами, що породжує між групову конкуренцію і стійку ворожнечу.

Це відбувається коли боротьба з «чужаками» стає основним мотивом діяльності, як ідейна та світоглядна форма. Крайня форма патології проявляється при легітимізації ксенофобії не лише у суспільній свідомості, а й на державному рівні: у ідеології та нормативних документах. Тому, що «хворе» на ксенофобію суспільство спотворює об'єктивні закономірності, вступає в протиріччя з законами природного розвитку світової спільноти. При послабленні соціального контролю та відсутності факторів стримування, протидії «ксенофобський» світогляд починає поширюватися як вірус на все суспільство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою ксенофобії у суспільстві займалися такі вчені: Ю. Белоусов Д. Кобзін, О. Мартиненко, О. Мотиль Н. Паніна, О. Сав'юк, Л. Чернявська, Р. Шейко, та інші

Як основну цінність суспільства толерантність розглядали А. Асмолів, І. Бех, Є. Головаха, Є. Зеленов, І. Зязюн, В. Пухляк, Г. Солдатова, Л. Хоружа та інші.

Виховання толерантної особистості лежить в межах морального виховання, яке з часів започаткування людства займало пріоритетне місце у його розвитку (Ш. Амонашвілі, М. Болдирев,

А. Бондар, О. Бондаревська, М. Гончаров, В. Киричок, Н. Ничкало, В. Петрова, Н. Репа, О. Сухомлинська, Т. Цвелих, К. Чорна).

Науковці зазначають, що коли на території проживання одного етносу тривалий час відбувається міграція представників іншого, це призводить до утворення значної кількості етнічних діаспор(як традиційних, так і новітніх), що сприймається корінним населенням, як загроза їх національно-культурно ідентичності та безпеці подальшого існування.

Ксенофоби – це люди, які не люблять всіх чужинців, їх «інакшість». Для ксенофоба фактор загрози має першорядне значення, оскільки для нього світ небезпечний, населений ворожими людьми, народами. Зростання відчуття загрози істотно зменшує безпечний соціальний простір людини, практично до розмірів її сім'ї. При цьому чим в більшій безпеці відчувають себе люди, тим менше чужих і небезпечних груп вони знаходять в оточуючому світі. Загальновідомо, що збройні конфлікти, колонізація територій, спроби мовної або культурної асиміляції, факти геноциду, або масової депортації – усе це залишає свій відбиток в історичній пам'яті народу, а спогади про минулі образи постійно їх підживлюють. Внаслідок формування стійких образів «зовнішнього ворога» або «недружнього сусіда» щодо інших спільнот, міжетнічні відносини набувають вираженого конфліктного характеру, виникає емоційна напруженість.

За даними досліджень Стокгольмського інституту проблем миру, понад 70% військових конфліктів на планеті є міжетнічними. На даному етапі, науковці фіксують чітку тенденцію зростання злочинів, вчинених стосовно іноземців. Так, наприклад, в Україні упродовж останніх шести років кількість протиправних посягань внаслідок яких постраждали громадяни іноземних держав збільшилось вдвічі. Крім того в нашій країні дуже швидко набирає розвитку рух скінхедів. Скінхеди не тільки ускладнюють кримінальну ситуацію в Україні, але фактично піддають небезпеці її цілісність, оскільки їх діяльність зачіпає найтоншу сферу – сферу міжнаціональних відносин. Ця тенденція зараз представляє найбільшу загрозу для «нових» етнічних меншин, та вимагає серйозної уваги з боку громадськості та державних органів.

Крім того в Україні існує низка організацій з різним ступенем радикальності, що проголошують або ідею необхідності підтримання чистоти білої раси у цілому, або тезу «Україна виключно для українців». Так, поряд з українськими осередками таких загальновідомих міжнародних расистських угруповань, як

«White Power Blood & Honour», «White Church of the Creator» в Україні поширили свій вплив на суспільство такі організації і об'єднання, як «Українська націонал- трудова партія», «Патріот України», «Слава і честь» тощо, активісти яких неодноразово брали участь у виступах проти так званого «засилля неукраїнців».

Расова сегрегація як прояв ксенофобії, це практика обмеження людей, визначеними – це територіями проживання, або прикріплення до окремих інституцій (школи, церкви...) та будь – яких місць чи видів обслуговування, призначених для громадського користування (транспорт, готелі, парки, ігрові майданчики, ресторани, кімнати відпочинку) на основі «расових» ознак. Ще одним проявом ксенофобії є расова дискримінація (пряма і непряма) – це обмеження, перевага, розрізнення, чи виняток, засновані на ознаках кольору шкіри, раси, громадянства, родового чи етнічного походження. Метою або наслідком яких є скасування чогось або применшення визнання.

Дискримінація має різні форми, від образ до відмови в основних потребах, послугах, реалізації інших прав. Жертви дискримінації можуть опинитися в невідповідному становищі в галузі зайнятості, або мати обмежений доступ до освіти, житла, необхідної медичної допомоги. Дискриміновані групи іноді позбавлені права на участь в суспільному житті, на свободу об'єднань, сповідувати свою релігію, або зберігати свою культурну самобутність. Дискримінація в системі кримінального правосуддя проявляється у відмові дотримання належного ведення справи та високій ймовірності, що певні групи стануть жертвами катувань або інших видів жорстокого поводження. Яку б форму вона не приймала, дискримінація ґрунтується на запереченні чи неприйнятті відмінностей. Вона виникає в результаті неповаги і відмови визнати однакову цінність кожної людини. На міжнародному рівні засадничі принципи, щодо дискримінації сформульовано у статті 1 Загальної Декларації прав людини(1948 р.) де записано: «всі люди народжуються вільними й рівними у своїй гідності та правах» [3].

Тому сьогодні, як ніколи, зростає значимість толерантності, яка є визначальною та необхідною умовою діалогу. **Метою даної статті** є розгляд ксенофобії як соціального явища та обґрунтування значення виховання толерантності для його профілактики.

Аналіз наукової літератури з філософії, культурології, історії соціології, а також психології і педагогіки свідчить, що до толерантності (взаємної поваги і співробітництва) закликали

гуманісти Ф. Вольтер, А. Дістервег, А. Маслоу, П. Рікер, В. Сухомлинський та ін. Вперше поняття толерантності почали вживати у XVIII столітті. Найвизначнішим представником толерантності в ті часи був Вольтер, який говорив: «Я не згоден з тим, що ви говорите, але віддам своє життя, захищаючи право висловити свою думку».

Термін «ксенофобія» походить від грецьких слів: «ксенос», що в перекладі означає «чужинець», «незнайомиць», та «фобос» - «страх», тобто страх перед чужим [3]. При ксенофобії найбільш поширеними є три види страхів:

- 1) страх втрати фізичного або матеріального благополуччя групи через конфлікти, захоплення території, війни, репресії;
- 2) страх руйнування сформованих цінностей, норм, стандартів, традицій, переконань, установок;
- 3) страх негативних наслідків і очікувань для особистості або групи через групову тривожність і сформовані негативні стереотипи [3].

В основі ксенофобії лежить тріада емоцій – гнів, відраза, зневага, які утворюють поведінковий комплекс, обумовлений, особистісним і колективним рівнем тривожності й агресії.

Ксенофобія є одним з найдавніших інстинктивних емоційних проявів. Це одна з форм психологічного захисту індивіда або групи в непередбачуваному і небезпечному світі, яка сприяла виживанню людства протягом всієї історії цивілізації і забезпечила еволюцію людини, як біологічного виду. В цьому її позитивна роль, що пов'язана з реалізацією мобілізуючої, регулятивної і креативної функцій. У незалежній Україні, найнижчий рівень ксенофобії був у перші роки після проголошення незалежності.

З середини 90 –х цей показник почав зростати і зараз рівень нетерпимості до національних меншин є найвищим за останні 15 років.

Вся історія людства, від племінного життя до створення національних держав, свідчить про те, що без настороженості до чужинців не було історичного розвитку етносів. Зовнішність людини, особливості її національного костюму, мова, звички – все це дозволяло вчасно розпізнати прибульця і відповідним чином відреагувати на його появу. Ксенофобія є однією з перших форм взаємодії людських спільнот, коли домінуючим способом поведінки по відношенню до сусідів були страх і ворожість. Це призводило до формування етнічної, мовної, культурної спільності,

різкого відмежування в тих випадках, коли не можна було просто піти або відселитися [3].

Світова спільнота крізь призму загальнолюдських цінностей та норм відносить ксенофобію до девіацій. Вона може набувати рис соціальної патології, тому що ксенофобія провокує і посилює соціальну напругу, слугує потужним фактором росту деструктивної агресивності, насилля, та злочинності. Виконуючи функцію ізоляції, ксенофобія гальмує прогрес людства, зумовлює зростання небезпеки насильства, конфронтації, тероризму, заважає розвитку конструктивного міжкультурного діалогу [3].

Найважливішим фактором розповсюдження ксенофобії є наявність девіантних груп, в яких ксенофобські установки входять до особистісного ядра її членів, визначають спрямованість та форми активності членів групи. Діяльність таких угруповань по-перше, полегшує скоєння девіантних вчинків, по-друге, забезпечує психологічну підтримку та заохочення за участь в таких діях, по-третє, зменшує ефективність внутрішніх та соціальних контрольних механізмів, які могли б пригальмувати прояв девіантних схильностей [2].

Серед теорій виникнення ксенофобії переважають дві, це – економічна теорія та теорія когнітивно-лінгвістичної орієнтації. Економічна теорія пояснює, що це явище виникає та розвивається у випадку збільшення упередженого ставлення до «інших», коли контактують між собою представники різних етнічних чи расових груп, які є нерівні у економічному або соціальному плані, і одна група домінує над іншою, тоді обидві групи втягнуті в конкурентну боротьбу. Теорія когнітивно-лінгвістичної орієнтації наголошує на тому, що стереотипи слугують спрощенню комунікації в середині групи, формування почуття належності до певної групи, особливо в часи радикально – соціальних змін, коли узгоджуються групові інтереси та механізми їхнього захисту.

Передумовами формування ксенофобії на індивідуальному рівні є особливості виховання і соціалізації особистості, найближче її оточення і важливі для неї люди, які впливають на її формування і розвиток. На рівні малих груп передумовами формування ксенофобії є групові механізми взаємодії, норми і цінності, прийняті в референтних для індивіда групах: груповий тиск, внутрішньогруповий фаворитизм, міжгрупова ворожість. Передумовами формування ксенофобії на рівні великих груп є домінуюча ідеологія, звичаї і традиції, а також соціально – економічні, політичні та демографічні процеси. При цьому

соціальні проблеми етнізуються, вину і відповідальність за них покладають на «чужі» етнічні спільності [3].

Якщо узагальнити дані наукової літератури, то серед передумов формування ксенофобії вчені виділяють такі:

- історичний розвиток держави та народу, який був змушений вести національно-визвольну війну з представниками інших держав;

- формування в тоталітарному радянському суспільстві відчуття страху перед «чужими»;

- політична криза останніх років у країні;

- пасивна, а найчастіше, і негативна роль засобів масової інформації в процесі формування громадської думки щодо мігрантів, з приводу їх держав, де відбуваються війни, конфлікти, які швидко висвітлюються в ЗМІ і підвищують рівень побоювань та недовіри до інших етнічних груп, які складаються з мігрантів [4].

Вчені виділяють наступні види ксенофобії:

- расові та етнічні фобії (етнофобії) – упередження та дискримінація осіб іншої раси, або етнічної групи;

- релігійні фобії – страх і упередження по відношенню до прихильників різних релігійних організацій;

- неофобії – боязнь і упередження проти всього нового;

- фобії щодо груп, які відрізняються за соціальними, культурними, матеріальними і фізичними ознаками.

До останньої групи фобій можна віднести мігрантофобію (упередження і дискримінація біженців, вимушених переселенців, осіб, які шукають притулку), гандікапізм (упередження проти індивідів з фізичними вадами, недоліками), ейджизм (упередження і дискримінація, викликані віком людини), сексизм (упередження і дискримінація за статевою ознакою). Прояви різних видів ксенофобії мають різну інтенсивність, варіюючи від підозр до яскраво виражених страхів, від легкої неприязності до лютої ненависті. Найбільш яскравим проявом ксенофобії є злочинні дії на ґрунті ненависті.

Крім того, ксенофобія може бути реальною, чи уявною загрозою, що має символічну або ритуальну форми, безпосередньою або опосередкованою, міжособистісною, міжгруповою і масовою [4].

На думку М. Нікішиної, рівень ксенофобії, залежить від рівня освіти населення – чим вище рівень освіти, тим нижчим є рівень ксенофобії. Цей показник залежить і від типу населеного пункту і віку: в місті він нижчий ніж у селі. Чим більшим є вік респондентів,

тим вищий у них рівень ксенофобії, найнижчий він у молоді. Найтолерантнішою групою в Україні є люди за тридцять років. З приводу молоді можна не завжди погодитись, тому, що наприклад, рівень антисемітизму у молоді найвищий, велика кількість молоді не хоче бачити євреїв жителями України [3].

Здійснивши аналіз наукових здобутків окремих вчених А. Гавловська запропонувала власну структуру ксенофобії:

I. Суб'єктами ксенофобії є : особа, група, суспільство,

II. Об'єктами ксенофобії виступають: особа, група, суспільство чи країна, міжнародна організація, група країн чи альянс. Головним об'єктом ксенофобії завжди були і є незнайомці або чужинці, іноземці.

III. Внутрішня і зовнішня суспільна спрямованість ксенофобії:

а) об'єкт всередині суспільства(біженці, трудові мігранти, іновірці, курс розвитку держави, нормативно – правові заходи регулювання окремих відносин, непопулярні заходи уряду тощо);

б) «зовнішні вороги»(тенденції розвитку окремих країн, міжнародної спільноти, елементи культури, що вважаються чужими).

IV. Ступінь прояву ксенофобії набуває таких форм:

а) має латентний характер та не потребує психологічної корекції,

б) крайні форми прояву: шовінізм, расизм, фашизм, антисемітизм.

V. Параметри ксенофобії:

1) рівень інтенсивності ксенофобії: периферійна – може проявлятися, як реакція на конкретну «провокаційну» ситуацію; максимально інтенсивна – є основою особистісних ціннісних орієнтацій та виражається в активних діях боротьби з «чужими» та є основним видом діяльності як ідейна та світоглядна форма;

2) складність ідеї ксенофобії : «моноідейна» (гомофобія чи антисемітизм), тотально ідеологічна ксенофобія – наприклад, релігійна ксенофобія, «єретиками» є всі, хто не сповідує ту ж віру, що й суб'єкт.

Проявами інтолерантності є етноцентризм, націоналізм, расова дискримінація, расова сегрегація, геноцид.

Толерантність – миролюбність, повага до інших мов і до тих, хто на них говорить, терпимість до етичних, релігійних, політичних, конфліктних відмінностей, делікатне ставлення до представників усіх етнокультурних груп, визнання можливості рівноправного існування «іншого».

Історичний контекст розвитку проблеми толерантності відображено у працях зарубіжних (П. Бейль, Ф.-М. Вольтер, К.-А. Гельвецій, Дж. Локк, Дж. Мілль, Ш.-Л. де Монтеск'є, Т. Мор) і вітчизняних науковців (І. Вишенський, І. Гізель, М. Грушевський, М. Драгоманов, В. Липинський,). Поняття «толерантність» має широкі рамки: від пасивної «байдужості» до активного «розширення власного досвіду і критичного діалогу».

Методологічною основою толерантності є гуманістична філософія і психологія (М. Бубер, А. Маслоу, К. Роджерс, Г. Олпорт, В. Маралов, В. Сітаров). Вивчення означеної проблеми знайшло своє відображення у працях Г. Солдатової, Г. Дмитрієва, В. Лекторського, О. Шарової та інших.

Прямий переклад слова «толерантність» - «терпимість». Толерантність – це здатність переносити несприятливий вплив яких-небудь факторів, поблажливість, терпимість до чийось думок, поглядів, вірувань тощо.

Толерантність (від лат. *Toleratia* – терпіння) це повага, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження, та самовиявлення людської особистості [1]. *Toleracia* (франц.) – здатність визнавати відмінність від власних ідей чи помислів, ставлення, під час якого людина визнає, що інші можуть думати чи діяти інакше, ніж вона сама, *tolerance* (англ.) – готовність бути терплячим, *kuanrong* (китайська) – дозволяти, приймати, бути в стосунках з іншими милосердним, *tasamul* (араб.) – прощення, милосердя, терпіння, здатність стійко, без нарікань витримувати фізичні або моральні страждання, уміння довго і спокійно витримувати щось нудне, неприємне, небажане тощо.

Розуміння толерантності не однакове в різних культурах, тому, що воно залежить від історичного досвіду народів. У англійців толерантність розуміють, як готовність і здатність без протесту сприймати іншу особистість. У французів – як свободу іншого, його думок, поведінки, політичних, релігійних поглядів. У китайців бути толерантним означає великодушно і щиросердно ставитися до інших. В арабському світі толерантність – це вміння вибачати, терпимість, співчутливість, а в персидському – здатність до примирення.

Толерантність – особистісно значуща цінність, готовність до сприйняття інших такими, якими вони є, взаємодія з ними на основі згоди. Її основою є повага до особливостей кожного. Толерантність – це певний ідеал до якого суспільство необхідно прагнути, певний

спосіб співіснування груп в історії, боротьба (звичайно в певних рамках), як основоположна форма будь-якої ефективної, соціальної взаємодії. Толерантність – це здатність без агресії сприймати думки, поведінку, форми самовираження та спосіб життя іншої людини, які відрізняються від власних, це терпимість до чужого способу життя, поведінки, звичаїв, почуттів тощо.

Соціологи говорять про те, що в українському суспільстві ще не дозріли до розуміння, сучасної проблеми ксенофобії. Працівники поліції повинні вміти відокремлювати такі випадки, правильно їх кваліфікувати, розслідувати таким чином, щоб у кримінальному провадженні були зафіксовані специфічне підґрунтя цих злочинів – особливий мотив дій злочинця. Правоохоронна система повинна чітко реагувати на прояви ксенофобії, національної та релігійної ненависті, настрої ворожнечі й розбрату. Та, на жаль, на поліцію в питаннях толерантності краще не розраховувати : чимало її представників самі «хворі» на ксенофобію [3].

На нашу думку, профілактика ксенофобії в Україні має протидіяти духовній та інтелектуальній деградації суспільства. Формування антиксенофобських установок повинно відбуватися на усіх етапах розвитку людини.

Дитина з сім'ї повинна знати, що неможливо подобатися всім, та всіх любити, неможливо щоб усі хлопці(дівчата) групи/класу були відданими друзями. Тому, що у всіх нас різне виховання, освіта, бажання вчитися, потреби, характер, смаки, темперамент і т. ін. Але ми можемо цінувати один одного, сприймати його/її такими, якими вони є, тобто бути толерантними. Формуванню толерантності сприяють знання, відкритість, спілкування, та свободи думки, совісті й переконань. У полікультурному суспільстві батьки, педагоги мають виступати ініціаторами активної підтримки діалогу культур, через який діти/учні мали б можливість пізнати сутність нових людей, самих себе, через порівняння, набуті навичок емпатії, практичної співпраці між представниками різних етносів. Тобто, сьогодні, як ніколи, зростає значимість, толерантності, яка є визначальною та необхідною мовою діалогу.

Висновки. Сучасна людина має правильно сприймати і розуміти єдність людства, взаємозв'язок та взаємозалежність усіх та кожного що живуть на планеті, розуміти і поважати права, звичаї, погляди і традиції інших людей – без цього унеможлиблюється її ефективна комунікація з оточуючими і, відповідно, зростає ризик відхилень у поведінці.

Усі люди різні. Так і повинно бути. Якщо ми хочемо, щоб нас поважали за наші цінності і вибори, ми так само повинні поважати інших. Коли люди різні та несхожі між собою – вони стають цікавими один одному, можуть знайти нове, нестандартне вирішення будь-яких проблем. Тому у процесі виховання дитини треба їй надати можливість свідомого вибору між агресивністю і толерантністю, законами зграї і правовими відносинами. У зв'язку з цим створення в закладах освіти превентивного виховного середовища забезпечить цілеспрямоване виховання учнів та формування толерантного мікроклімату, що є педагогічно доцільним, і водночас соціально необхідним.

Бібліографія

1. Бусел, В. Т. (2005). Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000. Київ; Ірпінь: Перун, VIII.
2. Волошина, О. В. (2007). Педагогічні умови виховання толерантності у підлітків старшого віку в позакласній роботі. *Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07*. Херсон.
3. Мартиненко, О. А. (2008). Расизм та ксенофобія в Україні – нові виклики у сфері захисту прав людини. Бюллетень «Права людини», 16. www.khpg.org
4. Паніна, Н. В. (2004). Соціальна дистанція, етнічні установки та національна толерантність в Україні. <http://politicon.iatp.org.ua/tm/paninadistanc.htm>

Referenses

1. Busel, V. T. (2005). Velikiy tлумachniy slovník suchasnoyi ukrayinskoyi movi : 250000. Kiyiv; IrpIn: Perun, VIII. [in Ukrainian].
2. Voloshina, O. V. (2007). pedagogichni umovi vihovannya tolerantnosti u pidlitkiv starshogo viku v pozaklasniy roboti. Avtoref. dis... kand. ped. nauk: 13.00.07. Herson. [in Ukrainian].
3. Martinenko, O. A. (2008). Rasizm ta ksenofobiya v Ukrayini – novi vikliki u sferi zahistu prav lyudini. Byulleten «Prava lyudini», 16. www.khpg.org
4. Panina, N. V. (2004). Sotsialna distantsiya, etnichni ustanovki ta natsionalna tolerantnist v Ukrayini. Retrieved from <http://politicon.iatp.org.ua/tm/paninadistanc.htm> [in Ukrainian].

Havryliuk L. P., Kub'iak N. I. The education of personality tolerance as a pledge to prevent xenophobia in society. This article deals with the problem of xenophobia that is characteristic of modern

society. Xenophobia is a negative bias, superstition, stereotypical ideas about communities, groups and their individual representatives, which are defined by social consciousness as strangers as a result of their marking on the basis of socially significant features of identity that are truly inherent or attributed to them, and based on social perceptions of the strangers. It's intolerance towards representatives of other nations, religions, cultures, foreigners or representatives of other regions, as well as to something unfamiliar, alien.

Xenophobia is a complex, multilevel phenomenon, which is based on many factors: physiological, psychological, social, historical, political, economic, demographic, etc. It provokes and increases social tension, serves as a powerful factor in the growth of destructive aggressiveness and confrontation, crime, terrorism, and slows down the progress of mankind, preventing the development of constructive intercultural dialogue.

The article also deals with the essence of xenophobia, and structure, emotions that underlie and form the appropriate behavioral complex, the theory and background of the emergence, manifestations, distribution factors, types, ways of prevention.

At present, the proliferation of such manifestations of intolerance as ethnocentrism, nationalism, racial segregation, discrimination, colonization of territories, genocide, and a significant increase in the number of armed, military conflicts, and crimes against foreigners have become widespread. Therefore, today, as never before, the significance of tolerance and education has increased in the younger generation, education of respect, perception and understanding of the rich variety of cultures of our world, forms of self-expression of human and personality, the ability to recognize and accept the difference from their own ideas, and thoughts, willingness to be patient, compassionate in dealing with others, since tolerance is the foundation of respect for the characteristics of everyone. Formation of anti-Xenophobic installations should occur at all stages of the formation and development of man.

The modern person should correctly perceive and understand the unity of mankind, the interconnection and interdependence of all and everyone living on the planet, to understand and respect the rights, customs, views and traditions of other people, because the effective communication with others is impossible without all this and it, accordingly, increases the risk of deviations in behavior.

Key words: xenophobia, education, prevention, tolerance, intolerance

Отримано 25.03.2019